

EESTI KUNSTIAKADEEMIA
Kunstikultuuri teaduskond
Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond

Tiit Viirelaid

**PAJU TÄNAV 3A ELAMU
EHITUSAJALUGU, VÄÄRTUSED, TEHNILINE SEISUKORD
JA ETTEPANEKUD E HITUSTEGEVUSEKS**

Paju tn 3a, Tallinn, Harjumaa

2019/2020 õppeaasta
Arhitektuuri konserveerimise ja restaureerimise täiendkoolituskursuse lõputöö

Tallinn 2020

Sissejuhatus	3
Objekti andmed	3
Töö eesmärk	3
Asukoht.....	3
1. Ajalooline ülevaade	5
1.1 Elamuala kujunemine.....	5
1.2 Krundi moodustamine, ehitusprojekt ja ehitusaegsed muudatused	10
2. Hoone materjalikasutus ja tehnilise seisukorra kirjeldus	13
2.1 Vundament, sokkel	13
2.2 Välisseinad	15
2.3 Vahelaed	16
2.4 Katus	17
2.5 Aknad, ukсед.....	18
3. Väärtused	19
3.1 Elamu sissepääsu uks ja garaaži uks	19
3.2 Esimese korruse siseuksed	20
3.3 Teise korruse siseuksed ja sisseehitatud mööbel	21
3.4 Aknad.....	22
3.5 Karniisid ja katuse otsaviilud.....	24
3.6 Trepp ja varikatus	26
4. Säilitamise ettepanekud	27
Kokkuvõte	28
Kasutatud kirjandus ja teised allikmaterjalid.....	28
Lisad	

Sissejuhatus

Objekti andmed

Aadress: Paju tn 3a, Pirita LO, Tallinn, Harju maakond

Üksikelamu valmimise aasta: 1961, EHR kood - 101031563

Katastri nr: 78402:201:2000

Maa sihtotstarve: elamumaa 100%

Kinnistu suurus: 1104 m²

Kuuluvus: eraomand

Muinsuskaitsealine staatus: miljööväärtuslikul alal paiknev hoone, hoone ei ole kaitse all

Töö eesmärk

Käesoleva töö eesmärgiks on analüüsida hoone seisukorda, koguda kokku elamuala kujunemisega ja ehitustegevusega seonduv info, selgitada välja ja kaardistada väärtused ning anda soovitusi, juhiseid kavandatavaks ehitustegevuseks.

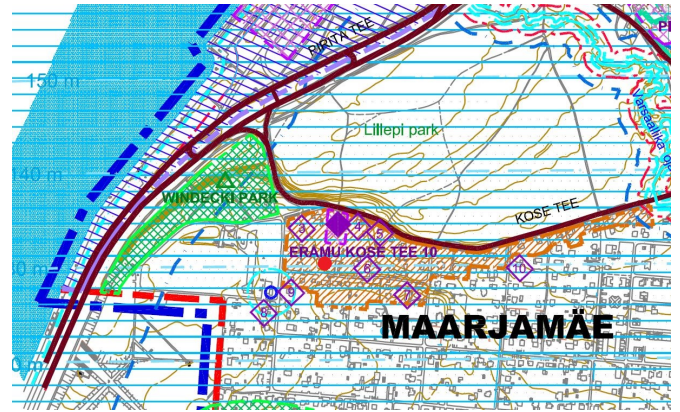
1961. aastal uusehitisena hoonestamata krundile püstitatud üksikelamu on miljööväärtuslikus piirkonnas olev hoone, peaaegu täielikult säilinud esialgsel kujul, rahuldavas tehnilises seisukorras ning hoone ehituslugu ja arhitektuur kajastab ilmekalt teise maailmasõja järgsel ajal taaskord hoogustunud ühepereelamute ehk individuaalelamute ehitamise traditsiooni eripära.

Asukoht

Paju tn 3a elamu asub Tallinna Pirita linnaosas Maarjamäe elamualal (Ill 1, Ill 3). 2009 aastal kehtestatud Pirita linnaosa üldplaneeringuga on Maarjamäe piirkond *Kose tee äärne ala* määratud miljööväärtuslikuks hoonestusalaks. Kose tee äärne miljööväärtuslik ala piirneb Saare tänavaga, Paju tänav (paaris- ja paaritud numbrid) ja edasi Kose tee äärsed krundid kuni Varsaallika ojani (Ill 2).

Illustratsioon nr 1. Asukohaskeem¹. Elamu asukoht Maarjamäe elamualal. Ülal keskel Piritaja hisadam.

Illustratsioon nr 2. Punase sõõriga on autori poolt tähistatud Paju 3a elamu asukoht miljööväärtuslikul hoonestusalal². Miljööväärtuslik ala on markeeritud pruuni viirutusega.

Illustratsioon nr 3. Krundi asukohaskeem³.

¹ Asukohaskeem. – Maa-ameti geoportaal; <http://geoportaal.maaamet.ee/est/> (vaadatud 02.04.2020)

² Väljavõte Tallinna Linnavolikogu 17. septembri 2009 otsusega nr 179 kehtestatud Piritaja linnaosa üldplaneeringu jooniselt nr 3 - Väärtused ja piirangud; Sweco Projekt AS 17.10.2009 töö LV-219 *Piritaja Linnaosa üldplaneering*

³ Krundi plaan. – Maa-ameti geoportaal; <http://geoportaal.maaamet.ee/est/> (vaadatud 02.04.2020)

1. Ajalooline ülevaade

1.1 Elamuala kujunemine

Kuni XIX sajandini oli Pirita linnaosa Maarjamäe Kose tee piirkond kasutusel erinevatele mõisatele kuulunud metsamaana. Andmed varasemast hoonestusest puuduvad.

Kose poolmõis (saksa k Kosch) on asutatud 1790. aastal, mil ta eraldati naabruses asuvast Nehatu mõisast. Mõisasüda ehitati Pirita jõe edelakaldale. Kaasajal jääb ta Tallinna linna aladele, Kose tee ja Vabaõhukooli tee ristumiskoha juurde. Mõis kuulus kuni 1939. aastani Koschide perekonnale.⁴

XIX sajandi lõpus ja XX sajandi alguses tekkisid Tallinna ääremail või isegi väljaspool linna piire suvituspiirkonnad (Ill 4), mis linna edaspidise arengu käigus kujunesid ühepereelamutega hoonestatud elamurajoonideks. 1875.–1877. aastal kerkisid esimesed suvilad linna kirdeossa: Maarjamäele ja Kosele. 1908. a ehitati üksikuid suvilaid Pirita jõe lähistele. XX sajandi esimestel aastakümnetel jõudis Tallinna aedlinnade rajamise idee.⁵

Illustratsioon nr 4. Elamu asukoht ajaloolisel kaardil. Tallinna linna skemaatiline plaan 1914⁶. Kaardilt nähtub, et praeguse Lillepi pargi teed nii nagu ka Kose tee, Kase tänav, Saare tänav jt on oma praegustes asukohtades, Pajutn puudub. Kaardi tingmärkide kohaselt kasvab teede vahelisel alal mets.

⁴ Eesti mõisaportaali, <http://www.mois.ee/> (vaadatud 25.04.2020)

⁵ Tallinna Linnaplaneerimise Amet. (TLPA). Pirita linnaosa kehtiva üldplaneering. Tekstilise osa, lk 4.

⁶ Tallinn Kaardiarhiiv. Tallinna ajaloolised kaardid. <http://gis.tallinn.ee/kaardiarhiiv/>

Piirkonna linnaruumi kasutamise planeerimise strateegilised otsused kajastuvad Tallinna linna administratiiv piiride ja tööstusrajoonide plaanil 1930, mis jagab Maarjamäe kaheks piirkonnaks (Ill 5): Kose teest lõunapool olevaks alaks, kus on keelatud suur- ning keskmise tööstuse ettevõtete asutamine ja Kose teest põhjapool olevaks alaks, mille otstarve on puisteede ja roheliste platside ala.

Illustratsioon nr 5. Tallinna linna administratiiv piiride ja tööstusrajoonide plaan 1930.⁷ Paju 3a elamu asukoht on markeeritud punase ristikesega.

XX sajandi esimesest kümnendist kuni kolmekümnendateni koostati Pirita hoonestamise kohta mitmeid planeerimiskavasid, mis nägid muu hulgas ette suvilakruntide ulatuslikku moodustumist. 30 ndate lõpuks on Pirita jõe suudme läänekaldal ja osaliselt ka jõe idakaldal on väljaarendatud kompaktne hoonestus (Ill 6).

1930. a keskel hakati Piritat käsitlema laiemalt ning 1938. a septembris avaldas Päevaleht Suur-Pirita planeerimise eelkavandi skeemi koos seletuskirjaga.⁸

⁷ Tallinn Kaardiarhiiv. Tallinna ajaloolised kaardid. <http://gis.tallinn.ee/kaardiarhiiv/>

⁸ TLPA. Pirita linnaosa kehtiv üldplaneering. Tekstiline osa, lk 5.

Illustratsioon nr 6. Eesti Vabariigi 1:50000 topokaart 1935-1939.⁹ Hoone asukohal on mets, lähipiirkonnas on näha üksikud hooned.

Piirkonna kavandatud areng kirjates majanduslanguse ja teise maailmasõja aastatel.

Paar aastat peale teise maailmasõja lõppu sai elamuehitus piirkonnas uue hoo sisse muu hulgas ka seetõttu, et uus võim andis ENSV-s eraisikutele poolt iseenda tarbeks ühepereelamutele ehitamisele seadusandliku aluse¹⁰ ja soosis muul moel¹¹. Individuaalelamu ehitajale ja taastajatele andis riik 2%-list laenu kuni 10000 rubla suuruses ja tähtajaga kuni 7 aastat.¹²

1946 aasta ENSV Arhitektide Almanahh avaldab kuue individuaalelamu tüüpprojektide põhiplaanid, perspektiivvaated ja tehniliste näitajate loetelu. Hoonete elamispindade vahemik jääb 33 m² ja 80 m² vahemikku.¹³

Kõikidel elamutel on ca 45 kraadise kaldega kahepoolne sümmeetriline viilkatus, hoonete põhimaht oli enamasti ruudukujulise põhiplaaniga, mille külge oli lisatud abihoone maht, mis oli sama katusekaldenurgaga, kuid madalamal paikneva katuseharjaga. Hoonete plaanilahendus oli väga kompaktne. Elamu jagas krundi hoone ees paiknevaks iluaiaks ja hoone taga paiknevaks tarbeaiaks järgides aedlinnadele omast krundijaotust (Ill 7).

⁹ Tallinn Kaardiarhiiv. Tallinna ajaloolised kaardid. <http://gis.tallinn.ee/kaardiarhiiv/>

¹⁰ NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 1948. a. 26. augusti seadlus Kodanike õigustest individuaalelamute ostmisel ja ehitamisel. Trükitud raamatus F. Tamm, G. Jomm, Abiks individuaalelamute ehitajaile. Tallinn: Rakendustrükiste kirjastus, 1949, lk 5–6.

¹¹ Ehituskruntide eraldamise ja ehitusprojektide kinnitamise kord ning ehituslubade väljastamisega seonduvad tegevused on detailselt kirjeldatud raamatus F. Tamm, G. Jomm, Abiks individuaalelamute ehitajaile. Tallinn: Rakendustrükiste kirjastus, 1949, lk 8–11.

¹² F. Tamm, G. Jomm, Abiks individuaalelamute ehitajaile. Tallinn: Rakendustrükiste kirjastus, 1949, lk 12–16.

¹³ August Volberg, Individuaalehitus – ENSV Arhitektide Almanahh 1946, lk 35-40

1949 aastal oli võimalik valida 44 tüüpprojekti vahel, mille lahendus oli väljatöötatud Eesti NSV Arhitektuuri Valitsuse poolt korraldatud väikeelamute projektide konkursside käigus. Projektide autoriteks olid arhitektid P.Tarvas, E.Velbri, G.Jomm, A.Kotli, A.Volberg, E.Mung-Muuga, E.Russakov.¹⁴

Puuduvad andmed kui paljud hoonestajad kasutasid riigi poolt tööjoonisteni väljatöötatud tüüpprojekte, kuid ajakirjanduse kaudu tutvumiseks avaldatud erinevate tüüpprojektide kerge kättesaadavus ja läbitöötatuse tase andsid oma osa selles, et ca 1955 aastaks suurelt osalt hoonestatud Kose tee piirkonnast kujunes arhitektuurselt terviklik ja ajastule omane elukeskkond (Ill 7).

Tallinna Linnavolikogu 17. septembri 2009 otsusega nr 179 kehtestatud Pirita linnaosa üldplaneeringuga määratakse *Kose tee äärne ala* miljööväärtuslikuks alaks.

Illustratsioon nr 7. Vaade Paju tänavale Tamme tänava poolt. Autori foto 18.04.2020

Kõneall oleva miljööala erilisust rõhutab asjaolu, et toonased tuntud arhitektid P.Tarvas, E.Laasi, A.Volberg, F.Berens projekteerisid ja ehisid 50 ndatel oma isiklikud ühepereelamud Kose teega piirnevale elamualale (Ill 8, Ill 10).

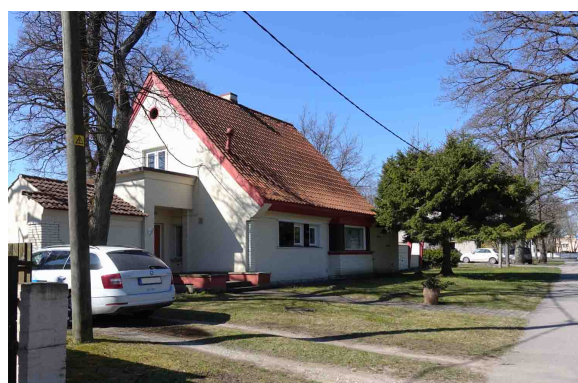
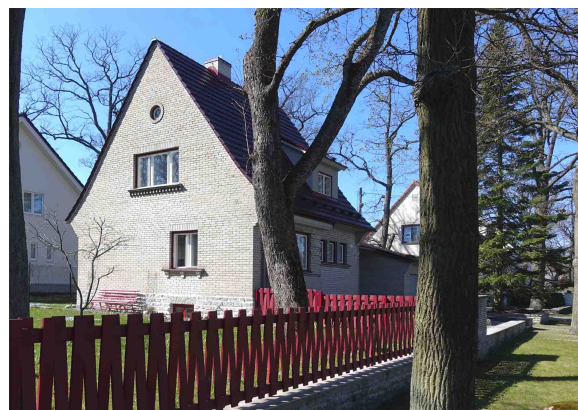
---

¹⁴ F. Tamm, G. Jomm, Abiks individuaalelamute..., lk 21–22.

Illustratsioon nr 8. Vasakul Paju tn 9, arhitekt August Volberg isiklik ühepereelamu. Paremal Paju tn 11 elamu. Taamal paistavad Kose tee äärsed punase kivikatusega elamud. Autori foto 18.04.2020

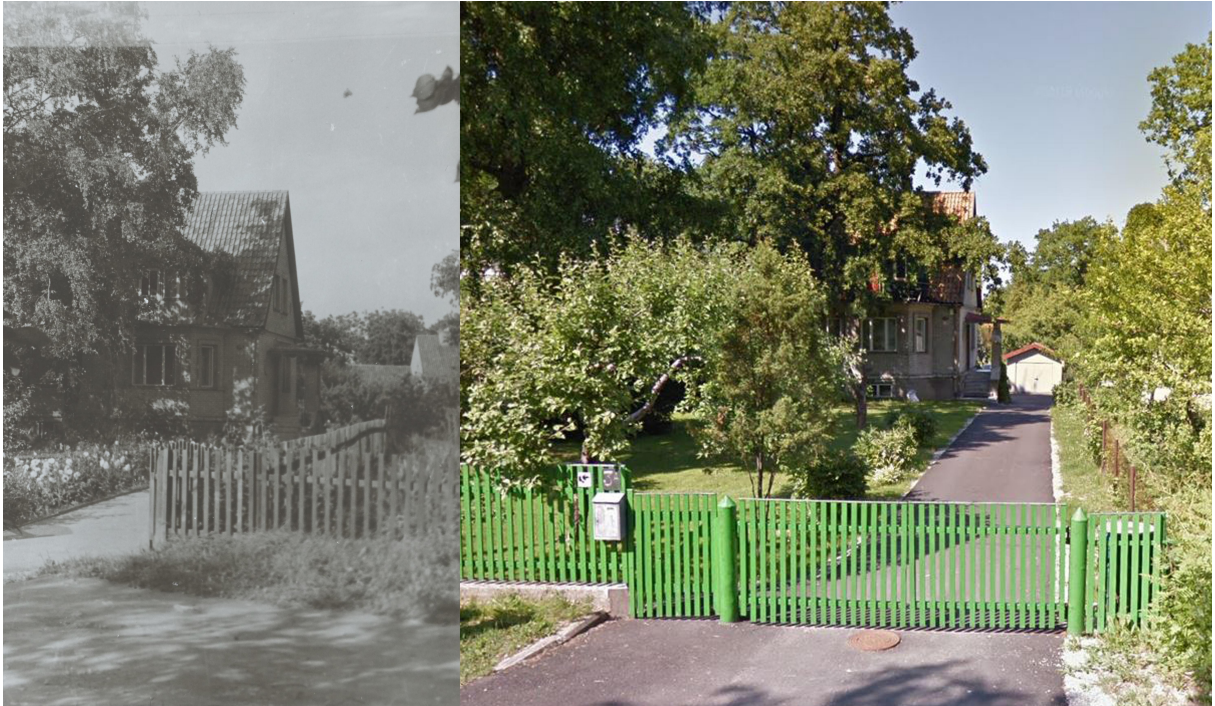

Illustratsioon nr 9.

Ülal: Vaade Paju tn 3a eesiale Paju tänavalt
All: Vaade Paju tn 3a elamule lõunast
Autori fotod 18.04.2020

Illustratsioon nr 10.

Ülal: Paju tn 12
All: Kose tee 12, arhitekt Endel Laasi isiklik ühepereelamu. Vaade Kose teelt.
Autori fotod 18.04.2020

Illustratsioon nr 11. Vaade Paju tn 3a elamule Paju tänavalt.

Vasakul: Elamu valmimisjärgne foto. 1960 ndate keskpaik. (Kalju Saster fotokogu).

Paremal: Ekraanitõmmis internetist. Google Maps. Ülesvõte aastast 2011.¹⁵

1.2 Krundi moodustamine, ehitusprojekt ja ehitusaegsed muudatused

Individuaalelamu ehituskrundi geodeetiline plaan kinnitati 14.07.1954.

Elamukrunt Paju 3a pindalaga 599 m² moodustati äralõikena krundist Paju tn 3.

Novembris 1995 liideti juurdelõikena Paju tn poolne osa krundist, mille tulemusena moodustus Paju 3a elumaa sihtotstarbega krunt praegusel kujul (Ill 12), pindalaga 1104 m².

Paju tn 3a omaniku, Kalju Saster (s 1930) poolt esitati 27.09.1954 Tallinna Linna Arhitektuuriosakonna juhatajale avaldus ehitusprojekti kinnitamiseks. TLPA arhiividokumentidest nähtub, et sobiva individuaalelamu projektlahenduse leidmine koos ehitusprojekti vormistamisega võttis aega ca 5 kuud. Ehitusprojekt kinnitati 06.10.1954.

Ehitustegevuse käigus teostati mõned muudatused:

- Keldrikorrusele kavandatud garaaž jäeti projektijärgses asukohas ära ja ehitati pesuköögi keskkütte katla ruumi asukohale
- Teisele korrusele viiv trepp algab mitte esikust, vaid kohe peaukse juurest tuulekojast
- Teisele korrusele ehitati lisaks üks WC

Ehitustegevus kestis kuni 1961 aastani. 12.08.1961 väljastab Tallinna Linna Rahvasaadikute Nõukogu Täitevkomitee akti hoone (ehituse) riikliku vastuvõtu kohta.

¹⁵ Ekraanitõmmis internetist. Google Maps. Ülesvõte aastast 2011 – <https://www.google.ee/maps>

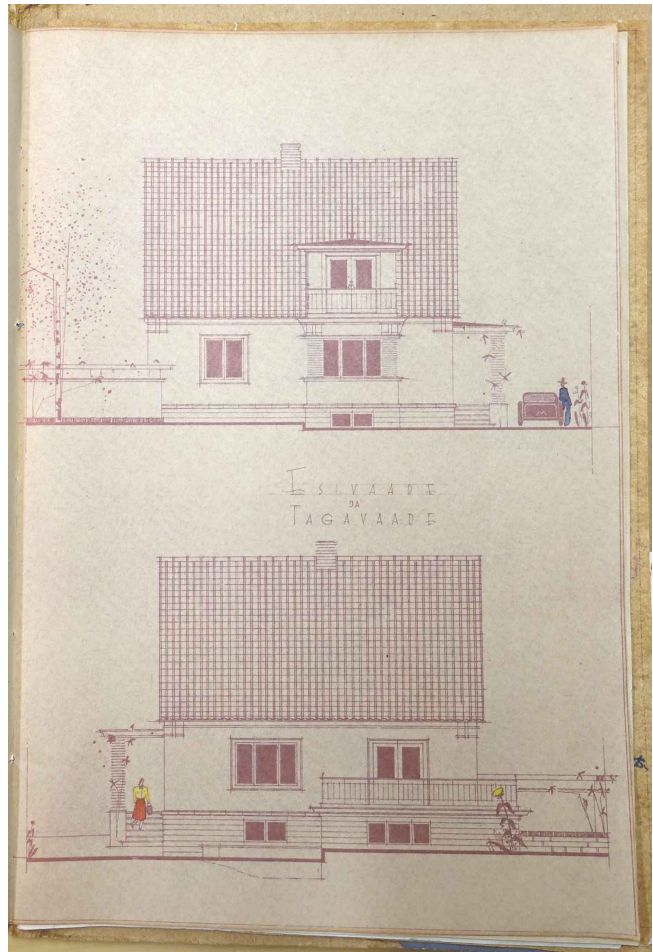
Illustratsioon nr 12. Krundi plaan. Paju 3a elamu paikneb krundi keskel, jagades krundi pidulikumaks eesaiaks ja hoone taga olevaks tarbeaiaks.¹⁶

Ehitusprojekti koostanud arhitekti või aluseks võetud tüüpprojekti kohta andmed puuduvad. Selle ajastu üks eripäradest on asjaolu, et ühepereelamu ehitusprojektile on autori asemel kantud üksnes hoonestaja nimi. Ehitusloa taotluse esitamise seonduvas dokumentatsioonis on märges, et projektile on teinud ekspertiisi arhitekt Karl Aarmann. Samas, ehitusprojekti tervikkausta jooniste vormistus professionaalne (Ill 14) ja kujunduslik stiil (eriti inimesed ja nende tegevuse humoorikas kajastamine ehitusprojekti vaadetes) väga sarnane arhitekt Peeter Tarvas poolt koostatud ehitusprojektides olevaga (Lisad Ill 37). Teine asjaolu, mis annab alust oletada, et arhitekt P. Tarvas koostas olulise osa Paju 3a ehitusprojektist, on teise korruse rõdu ja vintskapi kuju, mis Paju 3a ehitusprojektis üheselt sarnaneb arhitekti poolt endale projekteeritud ja 1955 valminud Kose tee 10 elamu ehitusprojektis olevaga (Lisad Ill 37).

¹⁶ Krundi plaan. Ortofoto – Maa-ameti geoportaal; <http://geoportaal.maaamet.ee/est/> (vaadatud 02.04.2020)

Illustratsioon nr 13. Hoone fassaadid. Ülal: Vaade elamule Paju tänava poolt. All: Hoovipoolne fassaad. Autori fotod 18.04.2020, 28.1.2019

Illustratsioon nr 14. Ehitusprojekt. Joonis: Eestivaade ja tagantvaade¹⁷

Hoone on kahekorruseline, (1+1) katusekorrusega, keldrikorrusega kõrge sokliosaga ühepereelamu (Ill 13). Hoone seinad on valgetest silikaattellistest, sokkel on dekoratiivkrohviga kaetud paekivist ja hoonel on S-kivi kattega viilkatus. Hoone külgfassaadil asuv sissepääs on kahepoolse paekivist astmetega trepiga, mida ilmestab varikatus. Hoonetele annavad iseloomu 50 kraadine katusekalle, dekoratiivsed elemendid nagu ümaraknad, räästakarniis, murtud räästajoon (Ill 11).

Kahekorruselise hoone esimese korruse plaanilahendus on väga kompaktne, ent põhikorruse ruumide puhaskõrgus 2.80 m, lükanduksega laiendatav elutuba ja elutoast lõunakaarde avanev vaade suurele eesiale tagavad elamu plaanilahenduse ajakohasuse ka tänaste eelistuste kohaselt. Köögi suur aken laseb majja hommikuvalguse. Eeltoodud üldpõhimõtete järgimine koos detailselt läbimõeldud ruumide kasutusega annab alust arvata, et hoone projekt on

¹⁷ Tallinna Linnaplaneerimise Ameti (TLPA) arhiiv, Ehitusprojektid, toimik (numbrita) - Paju 3a

koostatud erilahendusena just selle krundi orientatsiooni ja kuju eripära arvestades. Samas ei ole omaniku ja arhitekti vahelise koostöö kohta faktilist teavet.

Hoone põhikorrusel on kolm tuba, vannituba, köök väikese sahvriga, käimla.

Hoone teisel korrusel on kaks tuba: magamistuba ja lapse tuba, ruumide puhaskõrgus 2.60 m.

Hoone keldrikorrusele on kavandatud keskkütte katla ruum, garaaž, juurviljade kelder, tahkekütuse hoiuruum ja pesuköök. Elamule oli projekteeritud keldrist paikneva katlaruumiga keskküttesüsteem. Söögi valmistamiseks ja vannitoa kütmiseks on köögis soojamüüriplaadid.

2. Hoone materjalikasutus ja tehnilise seisukorra kirjeldus

2.1 Vundament, sokkel

Hoone on täiskeldriga, vundament ja sokkel on kuni esimese korruse põrandani laotud paekividest või tellistest massiivmüüritisena.¹⁸ Sokkel lõpeb paekividest karniisiga esimese korruse põranda tasapinna piirkonnas. Keldri ruumide puhaskõrgus on 2 m.

Hoone sokkel on väljastpoolt viimistletud koredapinnaliseks vormitud tsementkrohviga. Soklikrohv imiteerib kiviplukke ca 19 x 39 cm, millel on pseudovuuk ca 10 mm. Dekoratiivkrohv on teostatud tsementmördiga punktiirtöötlemise ehk tuppimise tehnikas (Ill 15, Ill 16).

Hoone sokkel on heas või rahuldavas korras.

Hoone restaureerimisel tuleb teostada sokli osas uuring, mille käigus selgitada:

- Dekoratiiv-tsementkrohvi nake seinaga
- Karniisi paekivide, seda katva tsementmördist kaitsekihi ja vuukide (Ill 17) seisukord

Lahtised dekoratiivkrohvi kohad tuvastada õrna koputamise teel. Lahtised kohad eemaldada ja taastada tsementkrohviga vastavalt paigalduse õpetusele¹⁹. Parema nake saavutamiseks tuleb müüritist eelnevalt niisutada.

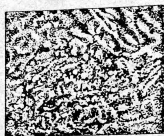
Maapind on sokli ümber kohati 5 kuni 10 cm võrra vajunud või tihenunud. Sokli seisukorra parandamiseks on oluline taastada hoonega külgneva maapinna minimaalne kalle, mis juhib sademeveed hoonest eemale.

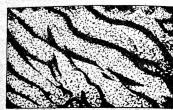
¹⁸ Autori vestlus Paju 3a omaniku, elamu püstitamisel ehitustegevust korraldanud isikuga Kalju Saster (s 1930)

¹⁹ V.Makarov - Krohvitööd. Tõlge. Eesti Riiklik Kirjastus Tallinn 1956. Lk 139-140. Originaali tiitel: *В.И.Макаров. Штукатур-Фасадчик. Трурезервиздат. 1953.*

Lainetaolise viimistluskihi (joon. 121) võib saada, kui pinnale kantud ühtlane mördikiht lõigatakse kellu otsaga üksikuks lainetaolisteks ribadeks, millede pinda pärast seda kergelt silutakse.

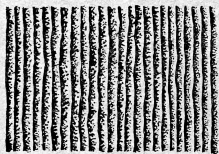

Joon. 120. Käsnaoluline faktuur

Joon. 121. Lainetaoline faktuur

Voldiline faktuur ehk nn. „kammitud“ pind (joon. 122) saadakse värse mördikihi töötlemisel teraspladikitega — kammidega, traatharjaga või hammastega saelehe tükiga. Hammaste tihedusest oleneb voltide või vagude tihedus, tööriista liikumise suunast töötlemisel — vagude kuju ning asetus: sirgjooneline või laineline, horisontaalne või vertikaalne.

Joon. 122. Voldiline („kammitud“) faktuur

Viimistlemine tambi või rulliga. Tambi või rulliga viimistlemiseks kantakse eelnevalt veega hästi niisutatud aluskihile (krundile) taignataolise konsistentsiga plastilisest mördist viimistluskiht ning silutakse metallpoolhõõrutiga (silutiga).

Rullid ja lamedad tambid valmistatakse puudust, kummist või metallist; nende pinnale lõigatakse välja see või teine muster. Aseta-

Illustratsioon nr 15. Fragment hoone Paju tn poolselt fassaadilt. Sokli dekoratiiv-tsementkrohvi käsnaoluline faktuur tuleb ilmekalt esile väikse nurga alt langeva päikesevalguse korral. Autori foto 21.04.2020
Vasakul: Pildistatud raamatust. V.Makarov. Krohvitööd. 1956.

Illustratsioon nr 16. Sokli dekoratiivkrohvi käsnaoluline faktuur (vt illustratsiooni Joon. 120) saavutatakse hapukoore taolise konsistentsiga mördi töötlemisel. Töötlemisvahendiks võib olla pintsel, käsn, hari.²⁰

Illustratsioon nr 17. Hoone fassaad tagahoovi poolt. Hoone sokli dekoratiivkrohv, paekividest karniis, puhasvuukmüüritis. Karniisi paekivide omavahelised vuugid on täidetud tsementmördiga ja teostatud pseudovuuk.

Paekividest karniisil on ca 45-kraadise kaldenurgaga tsementmördist kaitsekiht, mis on tagab mööda seina allalangeva sademevee ja lume võimalikult kiire eraldumise hoone konstruktsioonidelt. Autori foto 18.04.2020

Keldriseinad on kõikides keldriruumides krohvitud ja värvitud olivärviga. Keldriseinte välise hüdroisolatsiooni osas puuduvad andmed, kuid keldriruumide sisekliima oli paikvaatluse hetkel kuiv ning niiskuskahjustuste jäljed puudusid sh seinavärvi koorumist ei täheldatud,

²⁰ V.Makarov - Krohvitööd. Tõlge. Eesti Riiklik Kirjastus Tallinn 1956. Lk 139-140.

algupäraseid puitukseid ja ka nende lävepakud on normaalses korras (st normaalne füüsiline kulum vastavalt abiruumide kasutuseale).

Hoone restaureerimisel teostada keldri ja sokli seinte osas tavapärane sanitaar-remont: seinad, laed puhastada ja katta veeauru läbilaskva värviga.

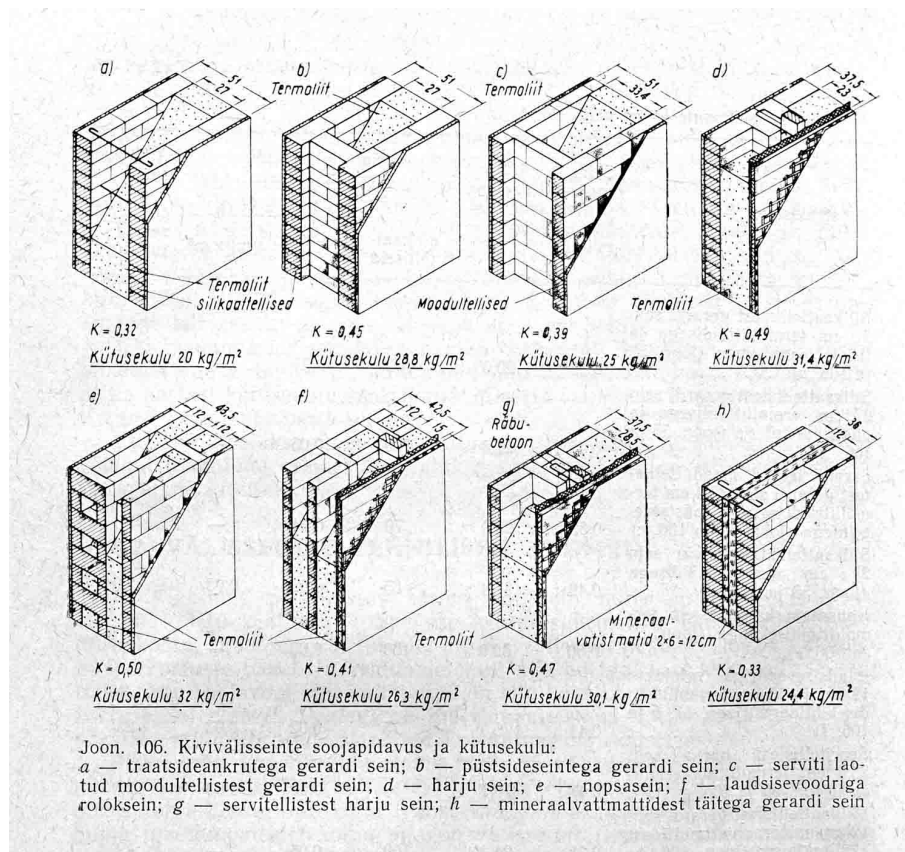
2.2 Välisseinad

Illustratsioon nr 18. Vaade hoonele lõunakaarest. Silikaattellistest puhasvuukmüritis annab fassaadidele ajastuomase isikupära, mida võimendab erinevate dekoratiivsete elementide rohkus: karniisid, akende ümber nii eenduv kui ka müüritisega samas tasapinnas olev laotud või krohvitud raamistus, ümaraknad. Autori foto 21.04.2020

Hoone silikaattellistest (laius 250mm, kõrgus 65mm) välisseinad on gerard-tüüpi seinad²¹. Gerardi sein koosneb kahest 1/2 tellise paksusest tellisseinast, mis on omavahel seotud kas 1/2 telliskivi paksuste püstvaheseintega või terasest sideankrutega (Ill 19), kahe poolekivi tellisseina vahe 27 cm on üldjuhul täidetud saepuruga, millesse võidi segada näriliste peletamise eesmärgil kustutatud lupja. Antud hoone välisseina täitematerjali koostis ei ole teada. Restaureerimisprojekti koostamise eelselt tuleb teostada uuring, mis selgitab välja seinte ja vahelagede täitematerjalid.

²¹ Tallinna Linnaplaneerimise Ameti (TLPA) arhiiv. Tallinna Linna Arhitektuuri Osakonna Ekspertiisi Büroo 01.10.1954 protokoll Nr. 4-47/14

Illustratsioon nr 19. Gerardi seina erinevad variandid (vt Joon. 106 a, b, c) ja seinte soojajuhtivus K (kcal/m²hC°)²²

Sidekivide puudumine müüritise välisilmes annab võimaluse järeldada, et antud elamu puhul on tegemist terasest sideankrutega gerardi seinaga. Välisseina silikaattellistest müüritise välispinna puhasvuugi tüüp - nõgusvuuk.

Vintskapi välisseinad on puitkonstruktsioonis, välisvooder - vertikaalne erineva laiusega (15-20cm) laudis, mille ühenduskohtadele on naelutatud puitliistud ja värvitud õlivärviga.

2.3 Vahelaed

Hoone 1. korruse vahelagi on kohapeal valatud betoon terastaladel. 2. korruse vahelagi ja põõningu vahelagi on puitkonstruktsioonis. Hoone puitvahelagesid kannavad puittalad. Kuivõrd antud töö raames konstruktsioone ei avatud, siis puudub tegelik teave talade ristlõike, sammu ja vahelae täitematerjali ja keldrivahelae terastalade osas. Ehitusloa saanud ehitusprojekti kohaselt on 2. korruse vahelae talad 8 x 22 cm, samm 0,9 m. 1. ja 2. korruse algupärased laudpõrandad on hiljem kaetud 5mm puitkiudplaadiga (nn soome papp).

²² Pildistatud raamatust. Arvo Veski. Individuaalelamute ehitamine. Kirjastus "Valgus". Tallinn 1969. Lk 182.

Algupärane värvitud laudpõrand on nähtaval peasissepääsu juures olevas panipaigas. Keldrikorruse põrand on kohapeal valatud betoonist.

Vahelaed on visuaalsel vaatlusel märkimisväärsete vajumiteta ja heas tehnilises seisukorras.

Restaureerimist vajavaid väärtuslikke detaile (karniisid, laeliistud, rosetid jms) lagedes ja põrandatel ei tuvastatud.

Olemasolevad ukse- ja akna piirdeliistud ja aknalauad tuleb säilitada.

2.4 Katus

Hoonel on algupärane S-savikividest kattega katus kaldenurgaga ca 50 kraadi. Hoone katuse põhimahu moodustab sümmeetriline kahepoolne viilkatus, mille Paju tänava poolsel küljel on rõduga puidust vintskapp (Ill 20). Vintskapi avatäited ei ole juba algselt ehitatud ehitusprojekti kohaselt. Ehitusprojekt nägi vintskapi avatäidete osas ette hoone esimesel korrusel oleva elutoa väljaulatuva osa sümmeetriateljel paiknevat kaks peegelpildis rõduust (Lisa Ill 37). Mahuliselt vastab vintskapp ehitusprojektile.

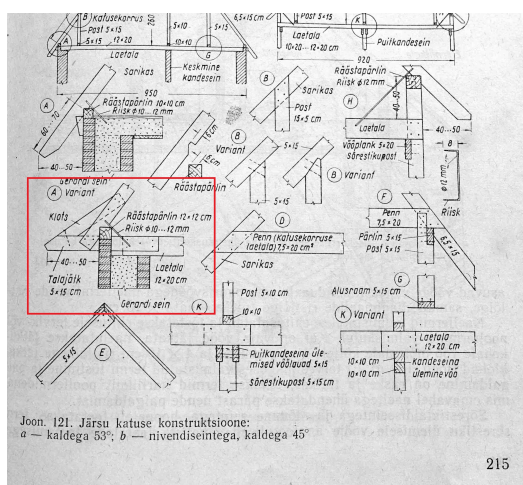
Pööningu puitkonstruktsioonide tehniline seisund on hea. Kvaliteetselt ehitatud tarandid (sh katusehari, neelukohad, vihmaveesüsteemid jm) ja tuuldud pööning koostoimes tagavad jätkuvalt puitkonstruktsioonide seisundi pika eluea juhul kui eelpoolnimetatud ehitise osad korras hoitakse ja õigeaegselt asendatakse uutega.

Illustratsioon nr 20. Vaade hoone katusele Paju tn poolt. Katusekivide tehniline seisukord on rahuldav. Kividel esineb sammalt, kuid kõik harjakivid ja S-katusekivid on omal kohal ja terved. Autori foto 18.04.2020

Hoone sissepääsu kohal oleva varikatuse, teise korruse rõdu ja vintskapi katusekate on tsiingitud ja värvitud valtsplekk. Säilinud on kõik algupärased katuse kandekonstruktsioonid, katusekatted, servaliistud, vihmaveesüsteem, veeplekid.

Katuse kandekonstruktsiooni moodustavad puitsarikad ristlõikega 6 x 18 cm, sarikate samm 75 cm.²³ Sarikad on toetatud otse müürlatile ning sarikatele on räästa vormistamisel lisatud räästaklots, mis viib katuseräästas kokku katusetasapinna ja seina lõpetava friisi andes hoone katusetasapinnale iseloomuliku, "tõstetud" lõpetuse.

Illustratsioon nr 21. Vasakul: Lisaklotsiga sarika ja katusetasapinna lõpetamine gerardi tüüpi sein friisil²⁴ on hoonele eripära andev konstruktiivne lahendus (III 33), mis tuleb säilitada algupärasel kujul. Paremal: Hoone peasissepääsu kohal olev katuse otsaviil. Autori foto 28.11.2019

Sarikatele on naelutatud servamata tollistest (2,5cm) laudadest tihelaudis. Tihelaudisele on paigaldatud kivikatuse aluskattena ruberoid. Katusekive kannab puitroovitis 5 x 3,5 cm. Roovitis on katusekattest eraldatud 8mm vineerist ribadega.

Katusekonstruktsioonide puidust detailide (sarikad, tihelaudis, vekseltalad) seisukord on hea. Pööningul nähtavad niiskuskahjustused puuduvad. Katuseeluugi piirkonnas on näha ükskuid läbisadamise märke, kuid vaatluse põhjal võib eeldada, et need on tekkinud üksikute erakorraliste ilmastikutingimuste käigus, olnud lühiajalised ning väga hea tuulduse tingimustes kiiresti kuivanud.

2.5 Aknad, ukсед

²³ Mõõdud on võetud objekti paikvaatlusel 22.04.2018

²⁴ Arvo Veski. Individuaalelamute ehitamine. Kirjastus "Valgus". Tallinn 1969. Lk 215.

Hoonel on topelt raamidega, tenderpostideta, prosspulkadeta puitaknad, mille välimised raamid avanevad väljapoole, sisemised ruumi poole (Ill 26 – Ill 30). Akende klaasid on kitud. Aknad on säilinud esialgsel kujul. Aegade jooksul on teostatud hooldusvärvimist, mille käigus on akende välispinnal järgitud esialgset, funktsionalismile iseloomulikku kahetoonilist värvilahendust: lengi värvitoon - tume (antud juhul roheline); aknaraamide värvitoon - valge.

Restaureerimisel võib sisemise aknaraami klaasi soojapidavuse tõstmiseks asendada U-klaasiga või klaaspaketiga. Aknalauad tuleb restaureerida ja säilitada.

Aknaid käsitletakse pikemalt punktis 3.4.

Olemasolevad originaalüksed tuleb restaureerida. Uksi käsitletakse punktides 3.1, 3.2, 3.3.

3. Väärtused

3.1 Elamu sissepääsu uks ja garaaži uks

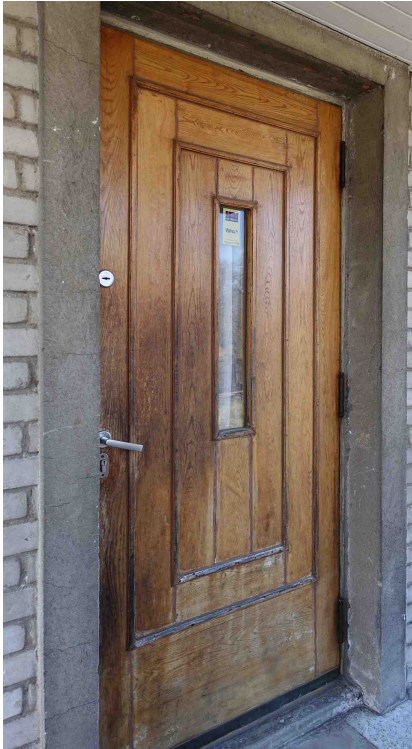
Hoone kõik välisüksed ja krohvitud raamistused on säilinud originaalkujul. Tehniline seisund on hea või rahuldav, vajavad väljanägemise osas korrastamist.

Sissepääsu ukse käepide ja turvaluku kate on paigaldatud lähiminevikus.

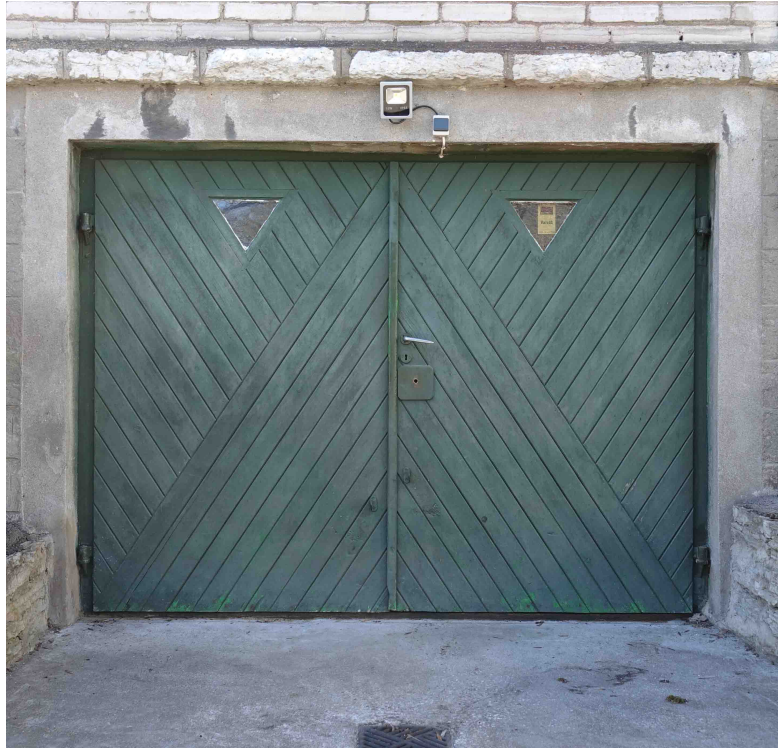
Sissepääsu uks puhastada (nt roheline seep), eemaldada ettevaatlikult amortiseerunud dekoratiivliistud. Teostada proovilakkimine. Puhastada vajadusel ukseleht ja dekoratiivliistud lakist kuni ühtlase rahuldava tulemuse saavutamiseni. Lakkida värvitu, ilmastikukindla lakiga vastavalt tootjatehase juhendile. Sulused ja lukud puhastada hooldada. Sissepääsu ukse käepide asendada originaalilähedasega.

Garaažiukse puitosadelt eemaldada lahtine värv. Värvimiseks kasutada 20% tsinkoksiidi sisaldusega linaõlivärvi (nt Allbäck Linoljaeprodukter AB) Vajadusel võib väiksemad kahjustused parandada linaõlikitiga. Värvitoon valida originaalilähedane, vastavalt ehitusprojektile. Vajadusel teostada uuringud algupärase värvitooni tuvastamiseks.

Uste ja akende krohvitud raamistus korrastada samaaegselt ja samade võtetega kogu hoone ulatuses, soovitavalt koos sokli restaureerimisega.

Illustratsioon nr 22. Sissepääsu uks.
18.04.2020 Autori foto18.04.2020

Illustratsioon nr 23. Garaaži uks. Autori foto18.04.2020

3.2 Esimese korruse siseuksed

Esimese korruse siseuksed on funktsionalismile omase kujundusega. Uksed on säilinud originaalkujul (Ill 24). Tehniline seisund on hea, kuid vajavad korrastamist. Lahtine värv puhastada, kruntida, katta kaks korda linaõlivärviga (nt Allbäck Linoljeprodukter AB). Vajadusel võib väiksemad kahjustused parandada linaõlikitiga.

Värvitoon valida originaalilähedane, vastavalt sisekujundusprojektile. Vajadusel teostada uuringud algupärase värvitooni tuvastamiseks.

Ühtlase esimese korruse tervikmulje saavutamiseks uksed korrastada samaaegselt ja samade võtetega. Sulused hooldada.

Illustratsioon nr 24.

Vasakul: Esikust tuppa avanev kahepoolne toauks. Muustrilise faktuuriga matistatud klaasid annavad toas olijaile privaatsust, samal ajal pääseb esikusse hulgaliselt lõunapoolset päikesevalgust.

Keskel: köögi ja elutoa vaheline uks.

Paremal: Keldrisse viiva trepikoja uks ja panipaiga uks.

Uste sulused ja lukud on originaalid. Autori fotod 18.04.2020

3.3 Teise korruse siseuksed ja sisseehitatud mööbel

Teise korruse siseuste puhul tuleb välja hoonele ainuomane eripära. Hoone teise korruse oksavabast vineerist valmistatud uksed, selle hoone jaoks omaniku poolt kujundatud piirdeliistud ja elamu ehitamise ajal sisseehitatud seinakapid on valmistatud Tallinna trammipargi²⁵ puidutöökojas. Paju 3a hoone omanik ja ehitaja Kalju Saster töötas kogu tööalase karjääri jooksul nimetatud asutuses erinevatel ametipostidel sh asutuse juhina.

Uksed, sisseehitatud seinakapid, lukud, käepidemed ja piirdeliistud on originaalkujul säilinud (Ill 25). Tehniline seisund on väga hea.

²⁵ Alates aastast 1997 on asutuse nimetus Tallinna Trammi- ja Trollibussikoondis

Illustratsioon nr 25.

Vasakul: Trepihallist tuppa ja WC-sse viivad uksed. Väikeste mõõtmetega WC ehitati teisele korrusele projektiväliselt.

Paremal ülal: Uksepiirdeliistud. Sisseehitatud mööbli piirdeliiste on kasutatud trepihallis seina erinevate viimistlusmaterjalide dekoratiivse kokku viimise eesmärgil. Hoone sanitaarremontide käigus on piirdeliistud eemaldatud ja samasse asukohta paigaldatud.

Paremal all: Seinakapp 2. korruse lastetoas.

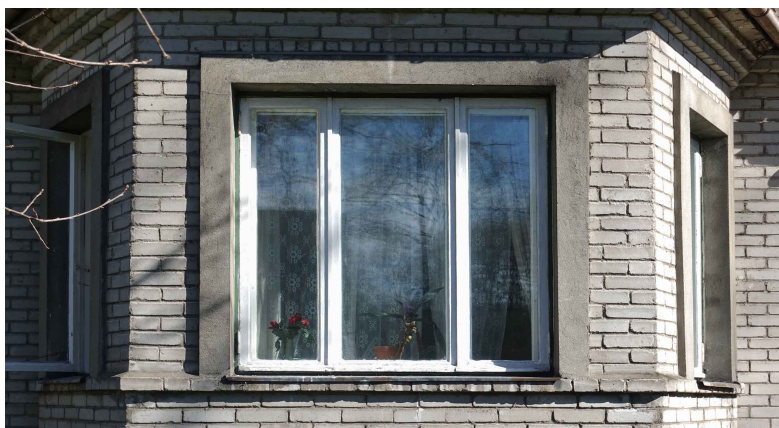
Uste sulused ja lukud on originaalid. Autori fotod 22.04.2020

3.4 Aknad

Aknad on kogu hoone ulatuses topelt raamidega ja kititud klaasidega algupärased topelt puitaknad (Ill 26). Värvilahendus on funktsionalismile omane: valged aknaraamid - tumedat värvi leng. Hoone aknad on ühesuguse värvilahendusega.

Hoone põhikorrusel on aknad rahuldavas seisukorras. Aknad on võimalik restaureerida, kuid restaureerimise võtete valikul tuleb lähtuda iga konkreetse akna tehnilisest seisundist. Antud

töö käigus 04.2020 teostatud visuaalsete vaatluste põhjal võib esialgselt eeldada, et põhikorrusel ja katusekorrusel aknalengide väljavahetamise/proteesimise vajadus puudub. Akende lengid, sisemised aknaraamid, piirdeliistud ja aknalaud tuleb restaureerida (esimesel ja teisel korrusel). Aknalengid koos aknalaudadega tuleb restaureerida kohapeal. Keldrikorruse aknalengide ja -raamide tehnilist seisundit tuleb iga akna puhul eraldi põhjalikumalt uurida.

Illustratsioon nr 26.

Vasakul: Akna esimese korruse toa hoone põhimahust väljaulatuval osal. Räästas, karniisid, raamistused on taganud hoone akende efektiivse kaitse niiskuskahjustuste eest.

Paremal: Kaheraamilised kititud klaasidega aknad. Lengi laius 18 cm.

Autori foto 22.04.2020

Illustratsioon nr 27.

Hoonel on kolm funktsionalistlikku ümarakent. Kõik ümaraknad ja tellistest raamistus on heas seisukorras.

Autori foto 22.04.2020

Illustratsioon nr 28.

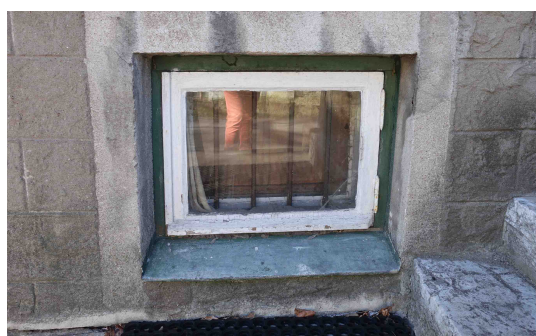
Teise korruse vintskapp ja rõdu. Vintskapp on detailideni algupärane (va akna ja ukse värvilahendus), kuid ei vasta ehitusloa saanud ehitusprojektile. Restaureerimisprojekti koostades tuleb kaaluda projektijärgse lahenduse realiseerimise võimalikkust.

Autori foto 22.04.2020

Illustratsioon nr 29.

Ülal: Keldriaken hoone Paju tn poolses fassaadis.
 All: Hoone fassaadidel on kasutatud ühte tumerohelist tooni, mis omab erinvatel aegadel hooldusvärvimisel kasutatud värvide väikeseid toonierinevuseid. Foto on tehtud hoone põhjapoolsel fassaadil oleva keldriakna veeplekist.
 Erinevaid kohti võrreldes on eeldatavalt algupärasele rohelisele ligilähedane toon Fern green RAL 6025. Täpsema algupärase värvitooni tuvastamiseks tuleb teostada täiendavad uuringud. Autori fotod 22.04.2020

Illustratsioon nr 30.

Ülal: Keldiaken hoone põhjapoolsel fassaadil.
 Keldrisse kavandati väike töökoda juba ehituse ajal ja tehti tuulutuseks vastav aken.
 All: Hoone peasissepääsu juures olev keldriaken. Autori fotod 22.04.2020

3.5 Karniisid ja katuse otsaviilud

Hoonet ilmestavad karniisid (III 18, 31, 32) ja akende ümber olev krohvitud raamistus (III 26). Visuaalse hinnangu põhjal on mõlemad eelpool nimetatud tarindid heas seisukorras.

Lubisementmördil silikaattellismüüritise sh karniiside restaureerimisel tuleb müürsepal esmalt tuvastada kõik täitmist vajavad vuugid ja praod. Antud töö raames aprillis 2020 teostatud välise paikvaatluste käigus hoone kandekonstruktsiooni tehnilist seisundit oluliselt mõjutavaid pragusid ega kriitilise piirini tühjenenud vuukidega müüritist ei tuvastatud. Väiksed, täitmist vajavad praod ilmnesid paari akna sillustes. Pragude täitmisel tuleb kasutada sama koostisega materjali, mis on pragu ümbritseval konstruktsioonil. Pragude täitmisel tuleb kivikonstruktsioonide pind puhastada ja eelnevalt niisutada.

Hoone katuse oluline säilitamist vajav element on traditsionalistlikule arhitektuurile iseloomulikud lühikese üleulatuvusega katuse otsaviilud (III 35, III36).

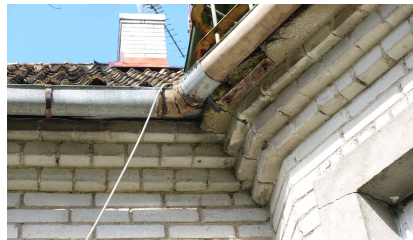
S-katusekivi katusekattena tuleb samuti säilitada. Restaureerimisel asendada S-katusekivi üksnes samasugusega (sh punane põletatud savi toon). Katuse otsaviilude puitdetailid on otstarbekas restaureerida koos uute S-katusekivide paigaldamisega. Katusekivide paigaldamisel tuleb eelnevalt hinnata olemasoleva aluskatte (ruberoid) ja roovitise tehnilist seisundit. Ehitusjärgselt fotolt (Ill 11) nähtub, et nii otsalaua pealne laud (Ill 31) kui ka servaplekid on paigaldatud hiljem. Esialgselt on viilkatuse servad lõpetanud katusekivi (Ill 11). Vastavate katusekivide olemasolul tuleb esialgne lahendus taastada.

Katuse otsaviilude puitkonstruktsioon tuleb puhastada ja värvida originaalilähedase (punase) tooniga. Värvimiseks kasutada 20% tsinkoksiidi sisaldusega linaõlivärvi (nt Allbäck Linoljeprodukter AB).

Katusekivide asendamise töövõttu tuleb kavandada esialgse katuseserva lahenduse taastamine ja olemasolevate vihmaveesüsteemide mõõtude alusel (sh seinakinnitid, lehtrid, toruotsad) vana vihmaveesüsteemi asendamine uuega. Vihmaveesüsteemi värvivalik teostada koos hoone kõikide värvitoonide määramisega.

Illustratsioon nr 31.
Seinakarniisi ja räasta sõlm hoone edelanurgas. Töövõtte, kus sarikas lõpetati vahetult pärast müürlatti (vt Ill 21) ja sarika peale lisati kiilukujuline klots, on traditsionalistlikku stiili hoonete puhul väga levinud.
Autori foto 20.04.2020

Illustratsioon nr 32.
Karniisi ülemine aste on vintskapi rõdu all valatud betoonist, mille külge on kinnitatud rõdupiire. Neelu kohas olev tehniliselt keeruline sõlm on sellegipoolest olnud vettpeidav.
Autori foto 22.04.2020

Illustratsioon nr 33.
Räästasõlm. Sarikat, müürlatti ja karniisi ühendav sõlm. Näha on sarikale lisatud kiilukujuline klots ja ülemine karniisi kivi. Autori foto 22.04.2020

3.6 Trepp ja varikatus

Projektijärgselt teostatud ja algupärase värvilahendusega säilinud kahepoolne paekividest trepp ja varikatus (Ill 34) on hoone arhitektuurse terviku eripära rõhutav osa ja tuleb restaureerida esialgsel kujul. Varikatuse silikaattellistest massiivpostid korrastada samaaegselt ja samade võtetega nagu hoone põhimahu silikaattellismüüritis. Varikatuse sokliosa - vastavalt ja koos hoone põhimahu sokli restaureerimisega.

Puitosade restaureerimisel eemaldada lahtine värv. Puitdetailid puhastada, kruntida, katta kaks korda linaõlivärviga (nt Allbäck Linoljeprodukter AB). Vajadusel võib väiksemad kahjustused parandada linaõlikitiga.

Käesoleva töö teostamise käigus ei hinnatud katusepleki tehnilist seisundit. Juhul kui osutub vajalikuks olemasoleva valtsplekk-katte asendamine, siis on eriti oluline teostada sademevee kogumine katusel ja suunamine veesülititesse võimalikult täpselt olemasoleva lahenduse alusel. Igal juhul tuleb vältida varikatusele vihmaveerennide ja -torude paigaldamist.

Olemasolev, algupärane valgusti tuleb puhastada, restaureerida ja säilitada esialgsel asukohal.

Illustratsioon nr 34.

Elamu peaukse ees olev projektijärgne paekivist astmetega kahepoolne trepp ja varikatus. Autori foto 20.04.2020 Paju tn 3a elamu lisaväärtuseks on asjaolu, et peale hoone püstitamist pole teostatud hoone väärtuslike detaile või muid olulisi osi/konstruksioone muutvaid ehitustöid ja kogu hoone algupärased konstruktsioonid, viimistlus jm on mõistlike vahenditega taastatav.

4. Säilitamise ettepanekud

Elamu restaureerimise kõige olulisemaks lähtekohaks on hoonet kui tervikut hõlmava ja säilitava projektlahenduse väljatöötamine. Terviklahendus peab muu hulgas käsitlema hoone soojustamist ja tehnosüsteeme. Enne eelpool nimetatud töödega alustamist koostada kogu hoone digitaalne mõõdistusprojekt. Teostada vajalikud mahus uuringud, mille käigus selgitada välja ja dokumenteerida välisseinte, katuslae, vahelagede ja -seinte konstruktsioonid sh viimistlusmaterjalid. Restaureerimisel ja rekonstrueerimisel tuleb kasutada esialgseid töövõtteid ja eelistada ajastuomaseid ehitusmaterjale. Oluline on säilitada väärtuslikud detailid (sh interjööris), amortiseerunud väärtuslike detailide või nende juhusliku hävimise korral tuleb teha nende alusel täpsed koopiad. Projektlahenduse väljatöötamisel on soovitatav kaaluda teise korruse vintskapi esialgse, projektijärgse, lahenduse realiseerimise võimalusi ja tulemit, muus osas säilitada muutumatuna hoone olemasolev Paju tn poolne hoone maht ja fassaadi lahendus sh detailid. Säilitada muutumatuna mõlemad olemasolevad hoone külgmised fassaadid sh detailid. Sokli osas võib kaaluda tsement-dekoratiivkrohvi värvimist tooniga, mis ei muuda hoone esialgu kavandatud üldmuljet (nt tsemendi halltoon).

Hoone täiendav soojustamine tuleb vajadusel teostada hoone seestpoolt. Piirdeaia rekonstrueerimisel tuleb eelnevalt koostada hoone arhitektuuri arvestav lahendus või võtta tööjooniste koostamisel aluseks esialgses ehitusprojektis olev lahendus.

Väärtuslikuna vajavad säilitamist:

- dekoratiivdetailid fassaadidel: kõik karniisid, akende ja uste ääristused ja raamistused
- hoone sissepääsu varikatus tervikuna, koos kahepoolse trepiga
- hoone katuse kandekonstruktsioon ja katusekalle, räästa konstruktsioon, S-katusekivi
- otsaviilu esialgne puitkonstruktsioon
- hoone välisüksed
- hoone siseüksed (piirdeliistudega) põhikorrusel ja katusekorrusel
- hoone aknatüüp
- hoone esi- ja külgfassaadide maht
- hoone ja Paju tänava vaheline eesaed (sh olemasolev kõrghaljastus)

Kokkuvõte

Paju tn 3a ühepereelamu on ilmekas näide teise maailmasõja järgsest nõukogudeaegsest individuaalelamu arhitektuurist, milles olid ühendatud Saksamaal pärast esimest maailmasõda laialt levima hakanud traditsionalistlik hoone tüüp ja kahekümnenda sajandi alguse funktsionalistliku arhitektuuri elemendid.

Riiklikult toetatud individuaalelamute ehitamise protsessi olid olulisel määral kaasatud esimese Eesti Vabariigi ajal tegutsenud kogemustega arhitektid, mis tagas arhitektuurselt kõrgetasemeliste hoonestuse ja aedlinna kvaliteetse avaliku linnaruumi tekke Kose tee äärsel maa-alal.

Elamu arhitektuurne lahendus, ruumide planeering, krundi planeering ja insenerist majaomaniku kvaliteetne ehitustöö annavad edasi teise maailmasõja järgsel ajal, 50 ndatel ülikooli lõpetanud ja ellu astunud põlvkonna esteetilised eelistused, eluaseme loomise võimalused, milleni jõudmiseks tehti isiklikult erialasest tööst ülejäänud ajal suuri jõupingutusi oma perekonnale kaasaegse kodu rajamisel.

1961 aastal uusehitisena valminud Paju tn 3a elamu on miljööväärne hoone, omab hulgaliselt Kose tee äärsel miljööväärne alal säilitamisele kuuluvaid väärtusi ja on üks ajastule omase kihistuse edasikandjaid piirkonnas.

Kasutatud kirjandus ja teised allikmaterjalid

Arhiiviallikad

Tallinna Linnaplaneerimise Ameti (TLPA) arhiiv, Ehitusprojektid, toimik (numbrita) – Paju 3a

Internetiallikad

Tallinna Linnavalitsus, miljööväärne piirkonnad Tallinnas. – Tallinna veebileht; <https://www.tallinn.ee/est/ehitus/Miljoovaartuslikud-piirkonnad-Tallinnas-3> (vaadatud 18.03.2020)

Tallinna Linnavolikogu 17. septembri 2009 otsusega nr 179 kehtestatud Pirita linnaosa üldplaneering; Sweco Projekt AS 17.10.2009 töö LV-219 Pirita Linnaosa üldplaneering <https://www.tallinn.ee/est/ehitus/Pirita-linnaosa-uldplaneering-Kehtestatud> (vaadatud 18.03.2020)

Maa-ameti geoportaal; <http://geoportaal.maaamet.ee/est/> (vaadatud 02.04.2020)

Eesti mõisaportaal; <http://www.mois.ee/> (vaadatud 25.04.2020)

Tallinn Kaardiarhiiv. Tallinna ajaloolised kaardid. <http://gis.tallinn.ee/kaardiarhiiv/> (vaadatud 25.04.2020)

Google Maps. Ülesvõte aastast 2011 – <https://www.google.ee/maps> (vaadatud 25.04.2020)

Vonovia SE veebileheht <https://www.vonovia.de/en/ueber-vonovia/ueber-uns/historie> (vaadatud 20.04.2020)

Publitseeritud allikad

V.Makarov - Krohvitööd. Tõlge. Eesti Riiklik Kirjastus. Tallinn 1956. Lk 139-140. Originaali tiitel: В.И.Макаров. Штукатур-Фасадчик. Трурезервиздат. 1953.

F.Tamm, G.Jomm – Abiks individuaalelamute ehitajale. Rakendustrükiste Kirjastus. Tallinn 1949. Lk 50.

Arvo Veski – Individuaalelamute ehitamine. Kirjastus "Valgus". Tallinn 1969. Lk 101, 102.

Mart Kalm – Eesti 20. sajandi arhitektuur. Prisma Prindi Kirjastus. Tallinn, 2001. Lk 277–283.

Fotoalbum – Das Bauen im Neuen Reich. Zweiter Band. Gauverlag Bayreuth GmbH. Bayreuth 1943. Lk 152.

August Volberg, Individuaalehitus – ENSV Arhitektide Almanahh 1946, RK Teaduslik Kirjandus. Tartu 1946. Lk 35–40.

Suulised allikad

19.04.2020 – 21.04.2020 Vestlused Paju 3a omaniku, elamu püstitamisel ehitutegevust korraldanud isikuga Kalju Saster (s 1930)

LISAD

1. Illustratsioon nr 35.
2. Illustratsioon nr 36.
3. Illustratsioon nr 37.
4. Hoone ehitusprojekt. Asendilplaan. Vaated, plaanid, lõige.

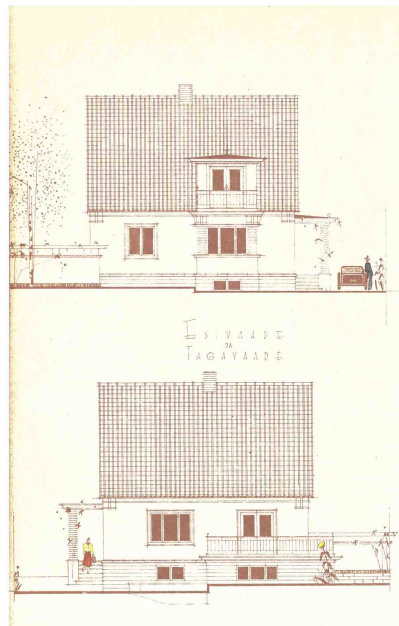
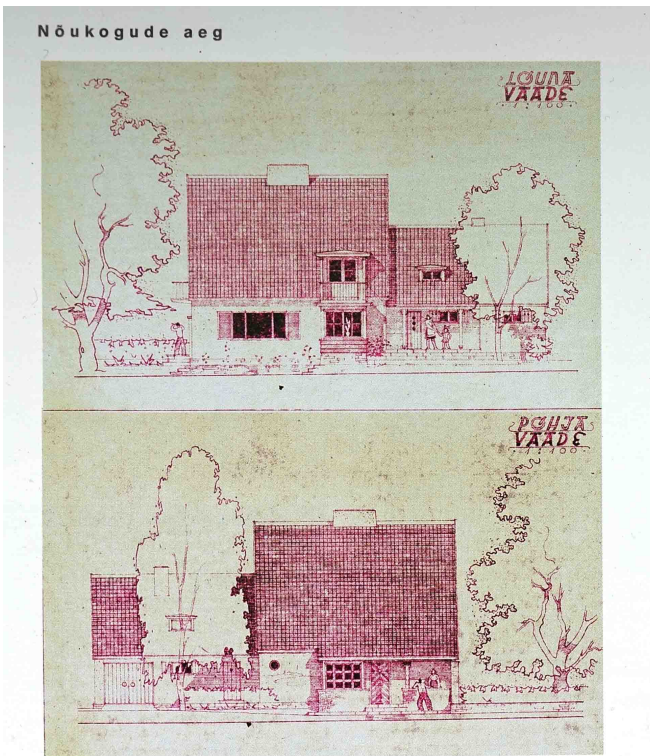
Illustratsioon nr 35. Traditsionalistlik uushoonestus esimese maailmasõja järgsel ajal Saksamaal 1918–1933.
Foto Saksamaal tegutseva kinnisvarafirma Vonovia SE veebilehelt <https://www.vonovia.de/en/ueber-vonovia/ueber-uns/historie>

Carl Winand

Siedlung in Hamburg-Alsterdorf

Illustratsioon nr 36. Teise maailmasõja eelne hoonestus Saksamaal.
Pildistatud raamatust. Das Bauen im Neuen Reich. 1943. lk 152

553. P. Tarvase eramu fassaadid, 1948
Peeter Tarvas. Elevations of architect's house, 1948

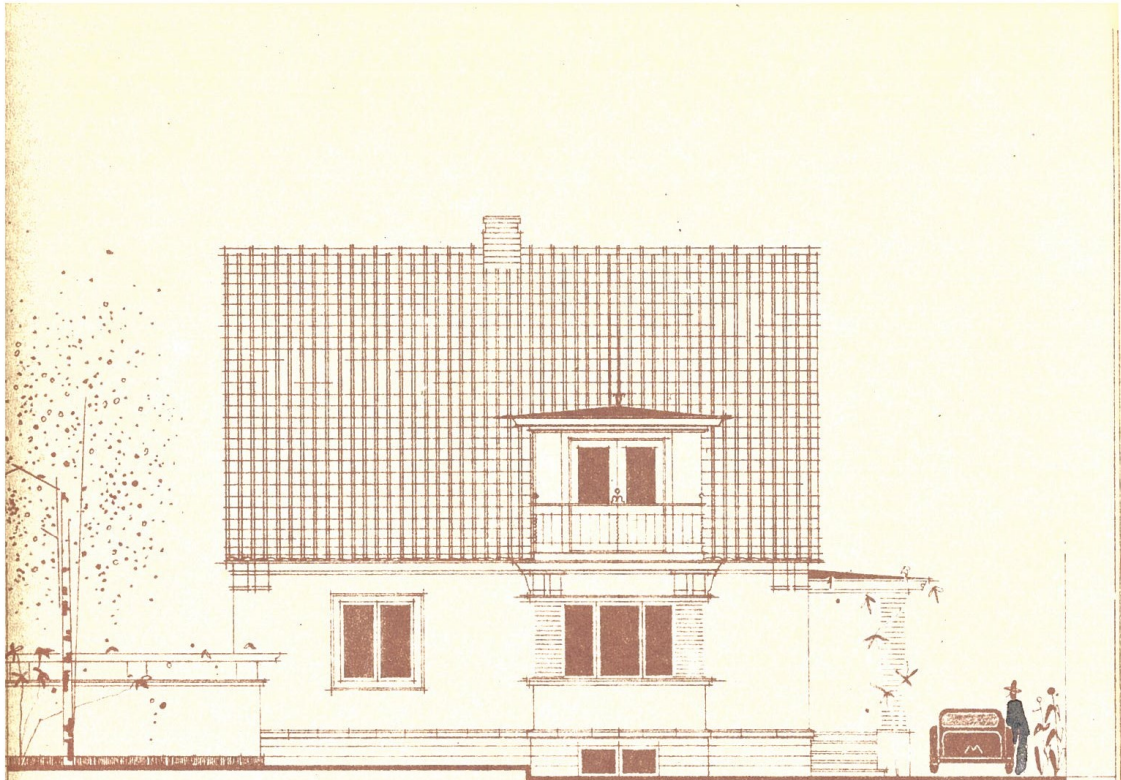
Illustratsioon nr 37. Kahe hoone projektides oleval sarnased rõduga vintskapid.
 Vasakul: Pildistatud raamatust. Mart Kalm. Eesti 20. saj arhitektuur. lk 280. Pildil arhitekt Peeter Tarvas isikliku ühepereelamu projekt Kose tee 10.
 Paremal: Paju 3a elamu ehitusloa saanud ehitusprojekti joonis. Esivaade ja Tagavaade.

Hoone ehitusprojekt. Asendiplaan. Vaated, plaanid, lõige.

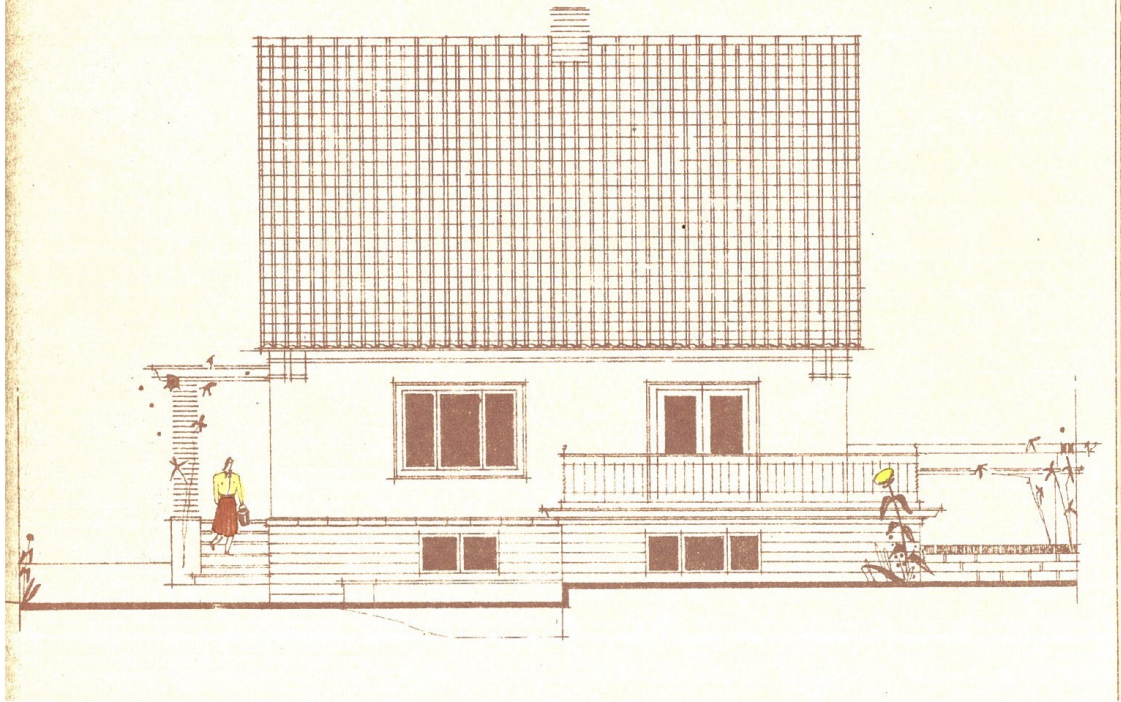
Tallinna Linnaplaneerimise Ameti (TLPA) arhiiv, Ehitusprojektid, toimik (numbrita)–Paju 3a

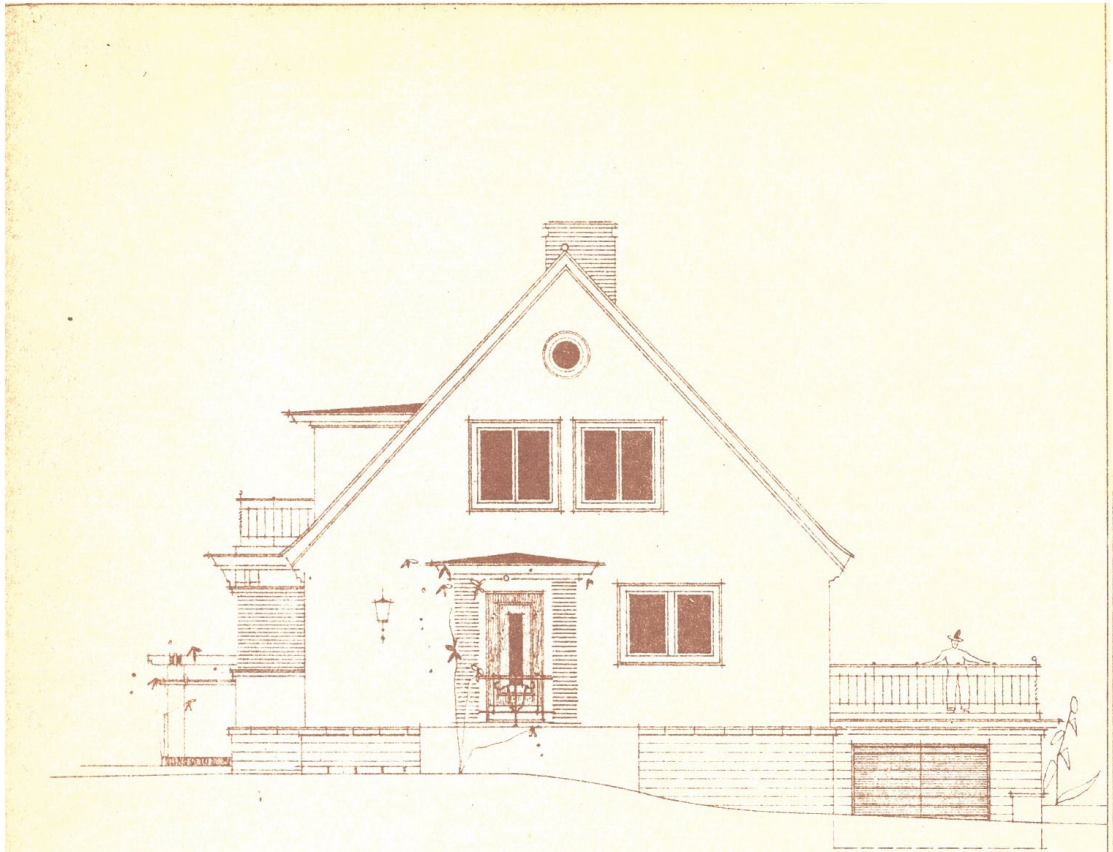

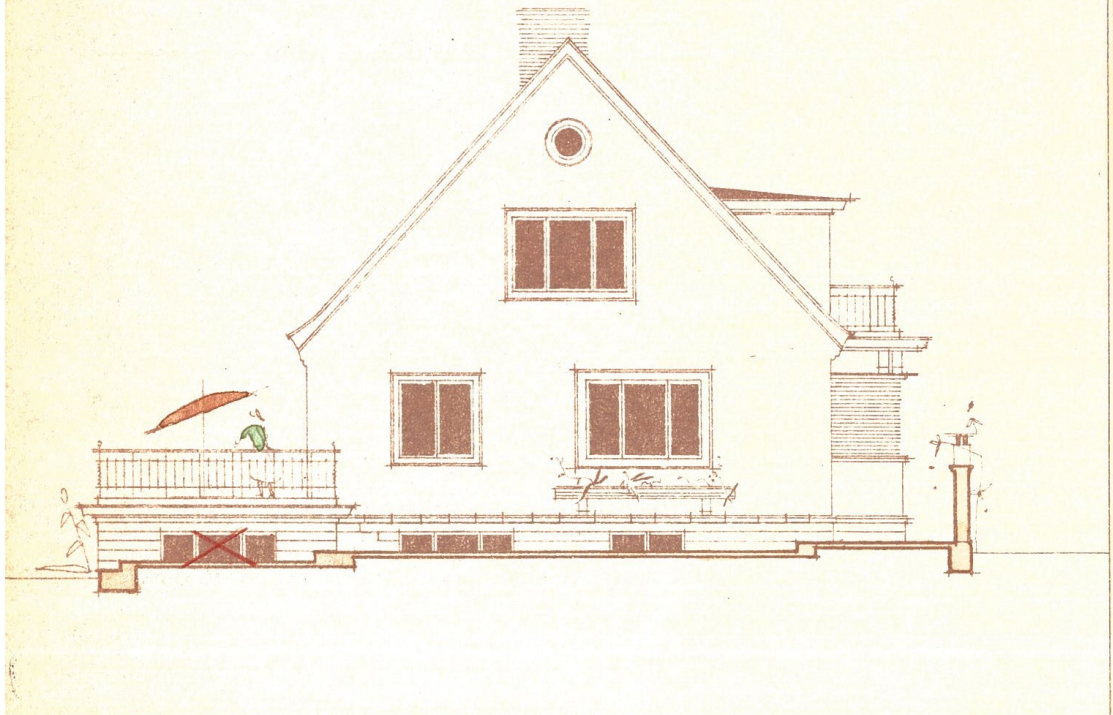

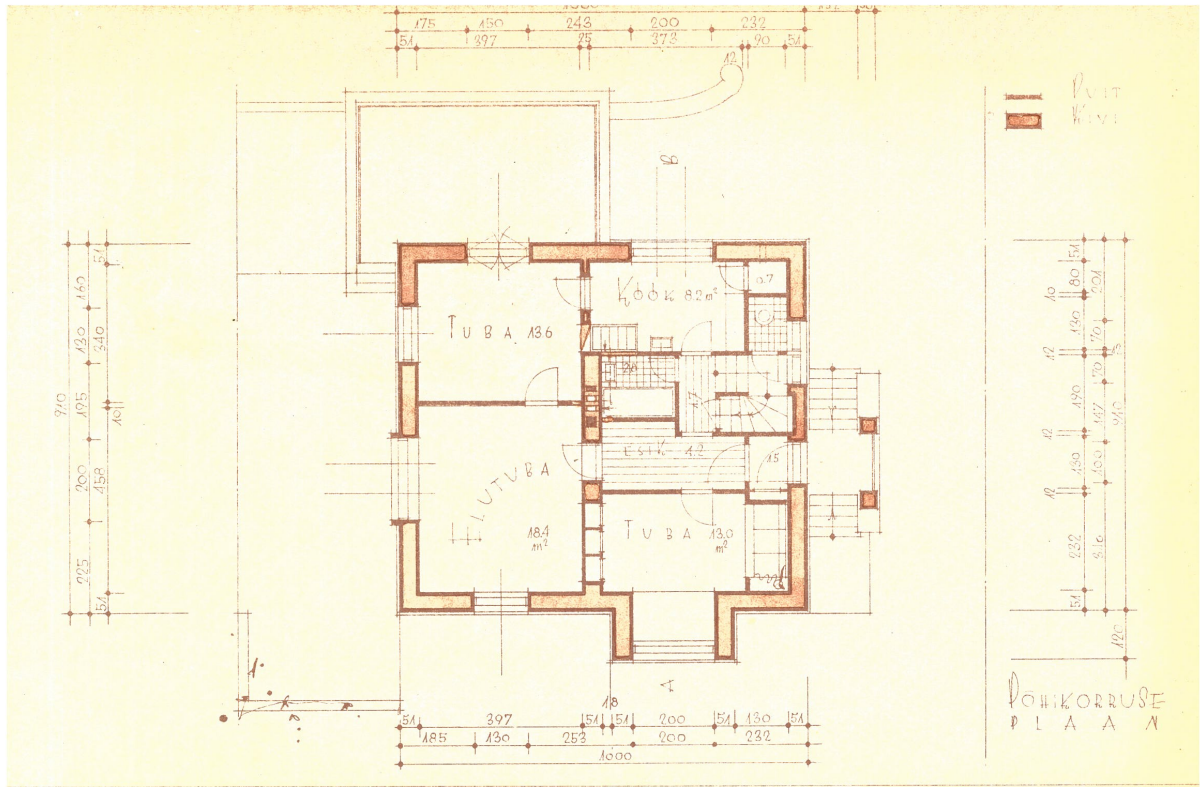
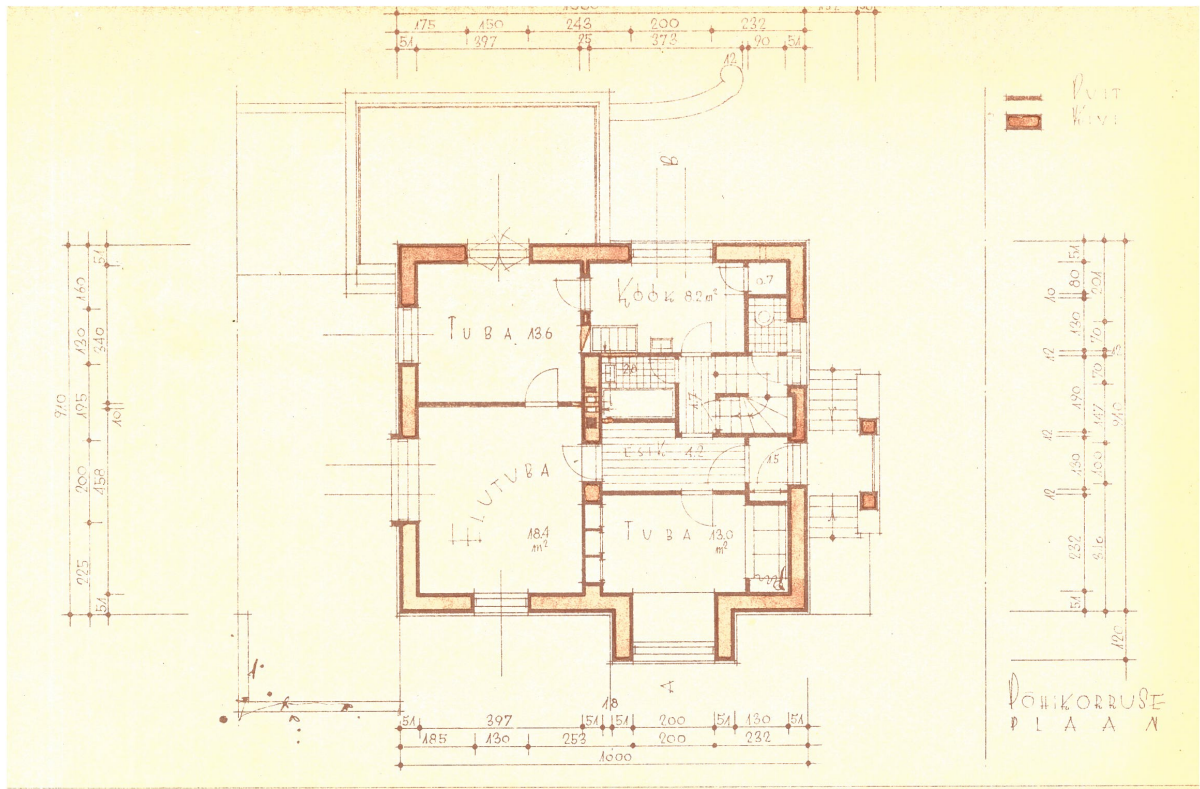
I S I V A A D E
JA
T A G A V A A D E

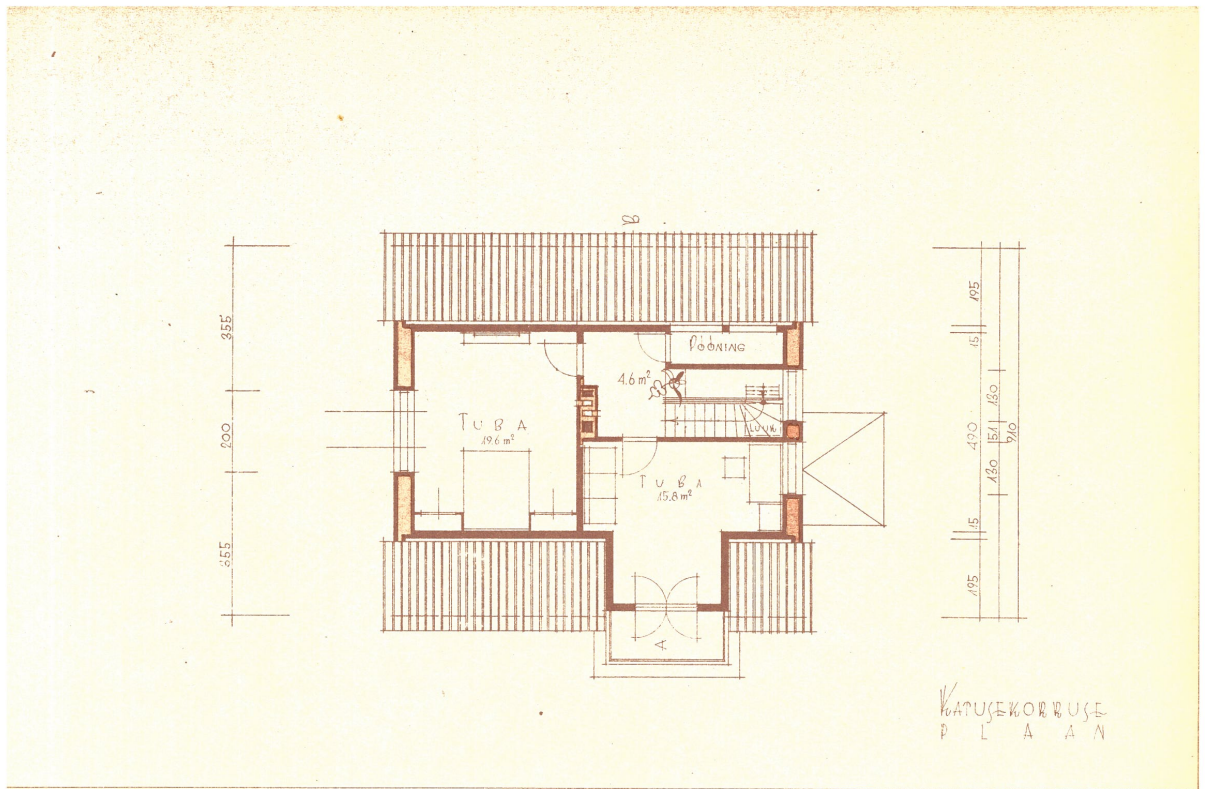

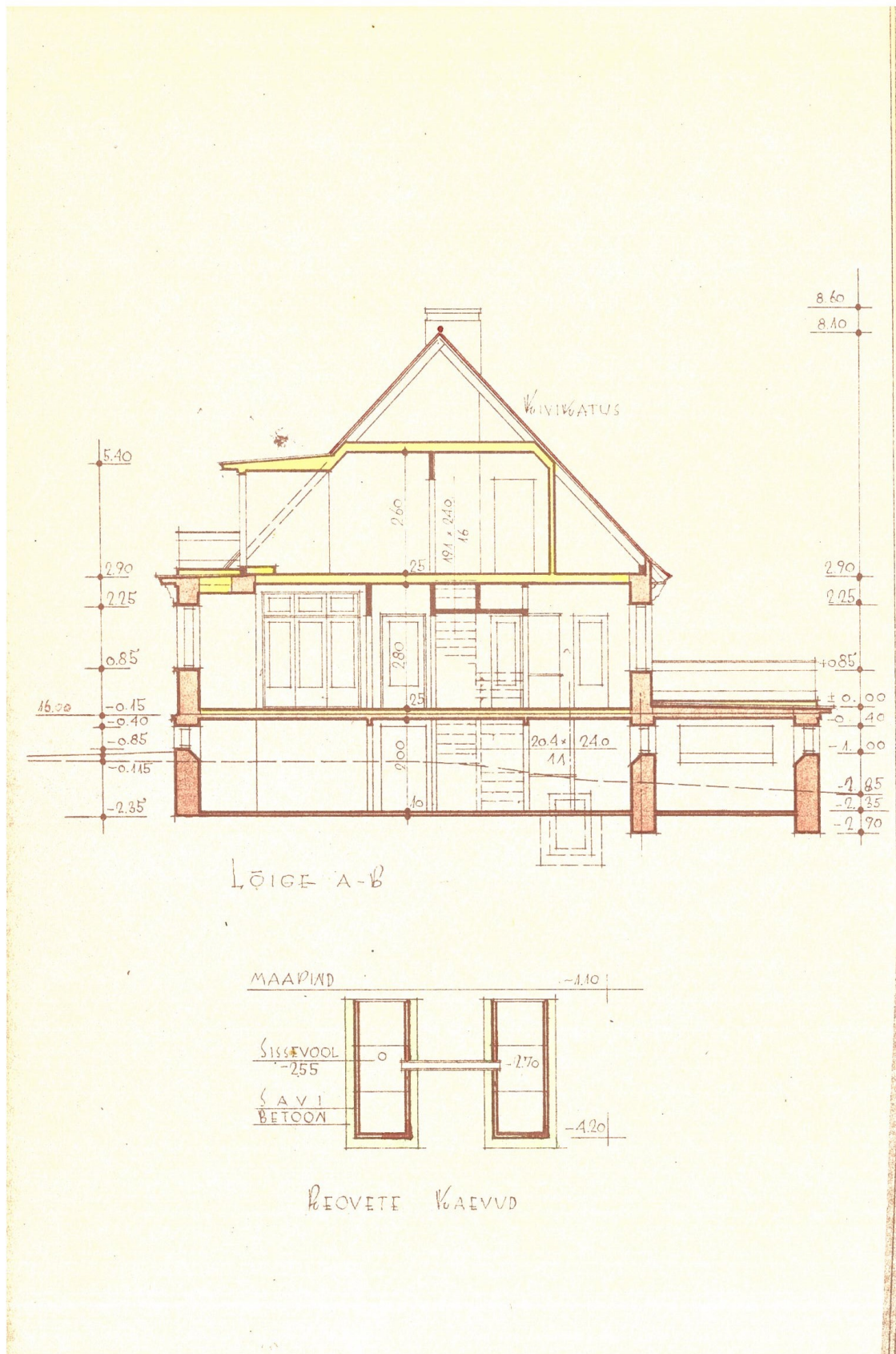

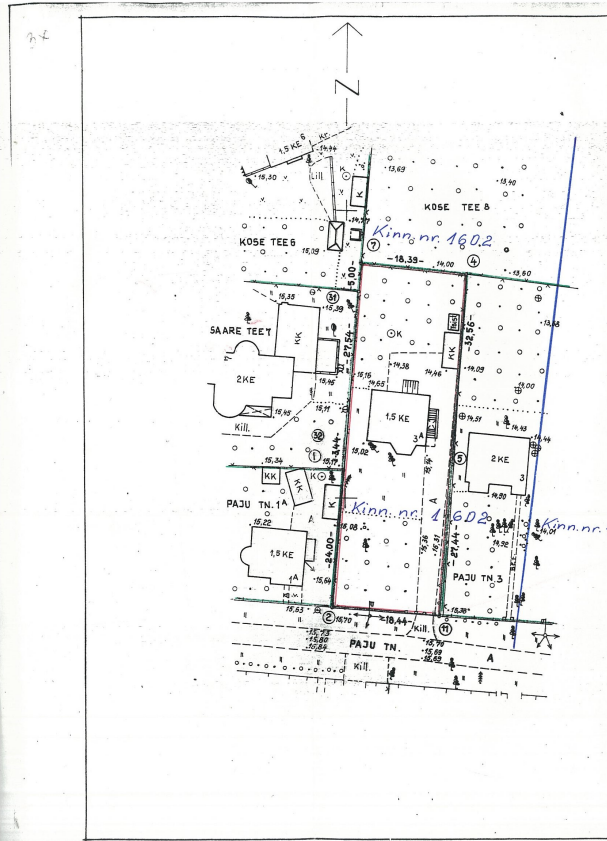
ОТЪАВААТЕД

KRUNDI MOODUSTAMISE ALUS: Detailplaneerimise osakonna skeem 06.11.95.

- MÄRKUS: 1) Koordinaadid kohalikus, kõrgused balti süsteemis
 2) Loetakse kehtetuks 166 nr.2215-1954.a. kinnitatud plaanid

KRUNDI PINDALA 1104 m²

EKSPLIKATSIOON

KINNISTU NR.	KRUNDI PINDALA KOKKU	S E L L E S T			
		E H I T T I S E D	M U U D	R U U T M E E T R I D	M U U D
1	1104	135	250	719	
		3	4	11	

PIIRIANDMED

PIIRI-PUNKTI NR.	N U R K	DIREKTS.		J O O N	K O O R D I N A A D I D	
		o	m		x	y
11	90 01				58 029,58	70 616,20
2	89 58	274	29	18,44	031,02	597,85
1	180 00	4	31	24,00	054,96	599,74
32	180 00	4	31	27,54	058,39	600,01
31	180 00	4	31	5,00	085,85	602,19
7	90 03	94	28	18,39	090,83	602,58
4	89 58	184	30	32,56	089,40	620,91
5	180 00	184	30	27,44	056,94	618,36

1940.a. KINNISTUTE SKHEMI KOOSTAS
 GEODEET KIVIMÄGI
 1995.

KINNITAN
 Tallinna peagödalet
 1995.

ADDRESS: TALLINN PIRITA LINNAOSA PAJU TN.3 ^A	OBJEKT: KRUNDI PLAAN SIHTOTSTARVE: ELAMUMAA	TÖÖ NR. E-266-95
TALLINNA LINNAVALITSUSE ARHITEKTUURIBÜROO	TALLINN, VABADUSE VÄLJAK 7 LITSENTS. NR. 24. MA-K 10.12.95	MÕÖT 1:500 KUIUR 20.11.95
OSAK JUHATAJA / PUSKAR INS.GEODEET PIRIBERG	KONESTAS A. VIRKS KONTROLLIIS A. GRABOV	TK. nr. 7676 47L - 298